

היום נלמד בעזרת ה':

## בבא קמא דף כ

(בעמוד הקודם)

**ההוא חמרא דאכל נהמא:** מעשה בחמור שאכל לחם המונח בסל, ולעס גם את הסל וקילקלו. לעיסת הסל היא דבר משונה ולא רגיל, ולכן חייבו רב יהודה על הסל חצי נזק (כדין 'קרן').

**קושיא:** **ואמאי:** הרי מכיון שדרכו לאכול את הלחם ממילא דרכו ללעוס גם את הסל יחד עם הלחם.

**תירוץ:** **דאכל והדר פליס:** מדובר שלאחר שהוא גמר לאכול את הלחם הוא לעס את הסל.

**קושיא:** **ופת אורחיה הוא:** וכי פת כן דרכו לאכול? והרי נאמר בבביתא שבהמה שאכלה פת משלם חצי נזק והיינו משום שזה דבר משונה. ולכאורה מדובר בבביתא בבהמה כגון חמור.

**דחייה:** **לא, בחיה:** מדובר בחיה, אבל בהמה באמת דרכה לאכול פת.

**קושיא:** **חיה בשר אורחיה הוא:** אם מדובר בחיה הרי דרכה לאכול בשר, ומדוע אמרה בבביתא שמשלם חצי נזק. **תירוץ:** **דמטוי:** מדובר בבשר צלוי שאין דרכה לאוכלו. **ואיבעית אימא:** מדובר בבביתא בצבי (= טביא) שאין דרכו לאכול פת ובשר. **ואיבעית אימא:** מדובר בבביתא בבהמה, אבל הפת עמדה על השולחן ולכן משונה הדבר שתאכל מהשולחן.

**ההוא ברחא:** מעשה בעז שראתה 'לפת' המונחת על פי החבית, טיפסה ועלתה על החבית, אכלה את הלפת ושברה את החבית - חייב רבא לשלם על הלפת ועל החבית נזק שלם. והטעם, בגלל שדרכה לאכול את הלפת ממילא דרכה גם לעלות ולטפס על החבית ואין זה דבר משונה.

**אמר אילפא.. ואכלה מעל גבי חברתה:** כגון שהיה מונח שק של פירות על גבי חברתה. ולכן אפילו שהיא אכלה ברה"ר ושן ברה"ר פטורה, אבל מכיון שאכלה מהשק שעל גבי חברתה נחשב הדבר כאילו אכלה ב'חצר הניזק' וחייבת נזק שלם.

**לימא מסייע ליה:** הגמרא מבאיה ראייה מבריייתא: אדם שהלך ברה"ר ו'קופתו מופשלת לאחוריו' כלומר הוא סוחב סל על גבו, ובאה בהמה מאחוריו ואכלה מהפירות שבתוך הסל - חייבת.

**דחיה: כדאמר רבא בקופצת:** כמו שרבא הסביר על דין אחר שמדובר בקופצת, כך אנו נסביר גם את הבריייתא הנ"ל שמדובר באופן שהבהמה קפצה ואכלה מהסל שעל גבו, ולכן חייבת ברה"ר משום שזה דבר משונה. ואם כן זה 'קרן' שחייבת ברה"ר, ואמנם חייבת רק חצי נזק.

**והיכא איתמר דרבא:** על מה נאמרו דברי רבא? על דברי רבי אושעיא ש'עמדה ואכלה חייבת' וביאר רבא שהכוונה לקפצה ואכלה.

**בעי רבי זירא מתגלגל מהו:** אוכל שהבהמה מגלגלת אותו מתוך רה"י אל רה"ר ואוכלת אותו ברה"ר (וכן להיפך). האם הולכים אחר המקום שבו היה האוכל מתחילה וממילא חייבת (כי זה 'שן' בחצר הניזק), או שהולכים אחר המקום שבו היא אוכלת אותו ופטור (כי זה 'שן' ברה"ר).

**ת"ש.. משוי מקצתו בפנים וכו':** הגמרא מבינה שהיא אכלה את כל המשאוי. וכוונת הבריייתא 'אכלה בפנים חייבת' - שהיא גלגלה את המשאוי לרה"י ואכלה אותו שם - חייבת, ואם גלגלה אותו לחוץ ואכלה בחוץ - פטורה. ראייה שהולכים אחר מקום האכילה!

**דחיה: לא, אימא וכו':** ניתן לפרש את הבריייתא כך: 'אכלה על מה משבפנים חייבת' כלומר אם היא אכלה בחוץ את מה שהיה בתחילה בפנים חייבת, בגלל שהולכים אחר המקום שבו היה האוכל בתחילה. אבל אם אכלה בפנים את מה שהיה בחוץ, פטורה.

**איבעית אימא:** כוונת הבריייתא כמו שאמרנו בתחילה ובכל אופן אין ראייה. כי מדובר 'באספסתא' - במשאוי של עלים ארוכים שחצי מכל עלה נמצא ברה"י וחצי נמצא ברה"ר. ולכן בכזה מקרה הולכים אחר מקום האכילה של הבהמה. משום שבכל מקרה כאשר היא היתה אוכלת את הקצה אחד של העלה, היה נמשך אחריו

ממילא גם הקצה השני, ולכן העלה נחשב כעומד במקום של הבהמה. (ואז גם כאשר היא גלגלה את החצי שעומד ברה"ר - אין נפק"מ, כי בכל מקרה הוא כבר נחשב כעומד ברה"ר). אבל רבי זירא הסתפק במאכל שעמד כולו ברה"ר והבהמה גלגלה אותו לרה"ר.

**למדנו במשנה: (הבהמה מועדת לאכול פירות וירקות), אכלה כסות או כלים משלם חצי נזק. במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר פטור.**

**אהייא:** על מה הולך המשפט 'במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל ברה"ר פטור', האם רק על פירות וירקות או אפילו על כסות וכלים?

לדעת רב על הכל כולל כסות וכלים, ואפילו שאכילת כסות וכלים היא דבר משונה וזו תולדה של 'קרן' שחייב ברה"ר, בכל אופן פטור, משום ש'כל המשנה וכו'. כלומר מכיון שהמניח כסות וכלים ברה"ר עשה דבר משונה, ממילא אם אחר כך באה הבהמה ועשתה דבר משונה בדבר המשונה - כלומר שאכלה אותו - פטור.

לדעת שמואל פטור רק על פירות וירקות שהם 'שן' ברה"ר (שפטור עליה), אבל על כסות וכלים חייב משום 'קרן'.

**ואזדא ריש לקיש לטעמיה:** ריש לקיש הולך לשיטתו. במה שאמר לגבי שתי פרות ברה"ר וכו'. אם בעטה הפרה המהלכת בפרה הרבוצה - הבעלים שלה פטור. ואפילו שבעיטה היא תולדה של 'קרן', משום שרכיצה ברה"ר היא דבר משונה ולכן כשהפרה המהלכת עשתה דבר משונה - שבעטה בדבר המשונה, פטור, כי 'כל המשנה ובא אחר וכו'.

אבל אם בעטה הפרה הרבוצה במהלכת - הבעלים שלה חייב, כמו כל 'קרן' ברה"ר.

**לימא רבי יוחנן לית ליה דר"ל אפילו בשתי פרות:** לכאורה רבי יוחנן לא סובר כריש לקיש - לא רק בענין אכילת כסות וכלים ברה"ר שריש לקיש סובר כרב ורבי יוחנן סובר כשמואל, אלא הוא חולק גם על מה שאמר ריש לקיש בענין שתי פרות, שהרי ביארנו שריש לקיש הולך בזה לשיטתו.

דחיה: לא, לעולם אית ליה וכו'! באמת רבי יוחנן סובר כריש לקיש בענין שתי פרות, ואין זה סתירה לכך שהוא חולק עליו בכסות וכלים. משום שרבי יוחנן סובר שכסות וכלים המונחים ברה"ר אינם דבר משונה, כי דרך בני אדם להניח אותם

כשהם עוצרים למנוחה. ולכן אם אכלה אותם הבהמה חייבת. אבל אין דרך בהמה לרבוץ כלל ברה"ר, ולכן אם בעטה בה פרה מהלכת היא פטורה כי 'כל המשנה ובא אחר וכו'.

**למדנו במשנה: ואם נהנית משלמת כמה שנהנית.**

**וכמה:** היא משלמת? שהרי היא לא משלמת את כל הנזק אלא רק את מה שנהנית.

**דמי עמיר:** אם אכלה שעורים אינו משלם דמי שעורים היקרים, אלא דמי תבן וקש הזולים, כי הבעלים טוען: אני לא הייתי מאכיל אותה שעורים אלא רק תבן וקש וזה מה שנהניתי מהאכילה שלה.

**דמי שעורים בזול:** משלם דמי שעורים בזול, כי שעורים זה המאכל המשובח בשבילה. אמנם מכיון שהוא לא היה מוכן לקנות בשבילה שעורים בסכום הרגיל, משערים כמה אדם שמאכיל את בהמתו עמיר כן היה מוכן לשלם בשביל להאכיל אותה שעורים, ואת זה הוא משלם. והיינו שני שליש מהסכום.

**אלא אומדין כמה אדם רוצה וכו':** כלומר אע"פ שהוא לא רגיל להאכיל אותה שעורים, אומדים כמה הוא היה מוכן לשלם עליהם וכו"ל.

**לפיכך אכלה חיטים:** בגלל שמשערים רק בדבר הראוי לה - אם אכלה דבר שלא ראוי לה אינה משלמת כי לא נהנית.

**א"ל רב חסדא לרבמי בר חמא:** לא היית אתמול כלילה בתחום העיר ולא שמעת את השאלה המעולה שהסתפקנו בה:

**אמר ליה מאי מילי מעלייתא:** מה השאלה המעולה?

**אמר ליה הדר בחצר:** אדם שגר בבית שבחצר חבירו בלי ידיעתו של חבירו, האם צריך לשלם לו שכירות?

**היכי דמי:** הגמרא מבררת: באיזה אופן הם הסתפקו? אם מדובר בחצר שאינה עומדת להשכרה ובאדם שאינו עומד לשכור דירה (כגון שיש לו אפשרות לגור בבית אחר בחינם) - הרי 'זה לא נהנה וזה לא חסר' ופשוט שלא צריך לשלם.

ואם מדובר בחצר שעומדת להשכרה ובאדם שעומד לשכור – 'זה נהנה וזה חסר' ופשוט שצריך לשלם, משום שאנשים שרואים שמישהו גר בדירה חושבים שהיא כבר מושכרת ובעל החצר מפסיד (תוסי').

אלא הספק הוא בחצר שאינה עומדת להשכרה אבל באדם שכן עומד לשכור דירה: האם הוא פטור מלשלם כי הוא לא חיסר את בעל הדירה כלום, או שהוא צריך לשלם כי הוא נהנה בכך שהוא חסך את הכסף של השכירות.

**אמר ליה מתניתין היא:** זו משנה מפורשת.

**(אמר לו) הי מתניתין? א"ל לכי תשמשי לי:** לאחר שתשמש אותי אני אגיד לך. (הוא רצה שהוא שמש אותו כתלמיד לרב כדי שהוא יחשיב את הדברים שהוא הולך לומר לו ויתאמץ להבינם. שערי יושר). לקח רב חסדא את הסודר של רמי בר חמא וקיפל לו אותו. ואז רמי בר חמא ענה לו: המשנה שלנו אומרת שאם נהנית משלמת מה שנהנית. מוכח שצריך לשלם על ההנאה.

**אמר רבא כמה לא חלי וכו':** כמה לא מזדעזע ולא מרגיש אדם שהקב"ה מסייע לו... כלומר באמת אין ראייה מהמשנה שהביא רמי בר חמא, אבל הקב"ה סייע לו שרב חסדא לא יקשה עליו. כי באמת אין דמיון בין המשנה לספק של רב חסדא משום שבהמה שאכלה פירות הרי 'זה נהנה וזה חסר' כי היא הפסידה את הפירות לבעלים, אבל הספק של רב חסדא הוא ב'זה נהנה וזה לא חסר'!

**ורמי בר חמא:** הגמרא אומרת שרמי בר חמא שהביא את הראייה סובר שכן יש ראייה מהמשנה, כי סתם פירות הנמצאים ברה"ר בעליהם כבר הפקיר אותם שהרי הם הולכים לאיבוד, ולכן זה נחשב 'זה נהנה וזה לא חסר'.

**תנן, המקיף:** למדנו במשנה במס' בבא בתרא – לראובן היו שלוש שדות המקיפות את שדה שמעון משלוש רוחות, והלך ראובן והקיף את כל שדותיו בגדר סביב שדה שמעון *(חוץ מהגדרות החיצוניות שהיו לשדותיו של ראובן, וראה ציור ברש"י)*, לא מחייבים את שמעון להשתתף בהוצאות הגדר, לפי שראובן לא הועיל לו בכלום, שהרי עדיין שדה שמעון פרוצה ברוח הרביעית. ע"כ המשנה שם.

**הא רביעית:** משמע שאם היו לראובן ארבע שדות המקיפות את כל שדה שמעון, והלך ראובן וגדר גם את הרוח הרביעית כן מחייבים את שמעון, א"כ מוכח שזה נהנה (= שמעון) וזה לא חסר (= ראובן, שהרי בכל מקרה היה מגדר את שדהו) חייב.

**דחייה: שאני התם:** ראובן יכול לטעון לשמעון שהוא כן חסר, שלולא שדה שמעון היה די בהקפת הגדרות החיצוניות, ואילו כעת בגלל שדה שמעון עליו להקיף גם בגדרות פנימיות שיחצצו בין שדהו לשדה שמעון.

**ת"ש, א"ר יוסי:** בהמשך המשנה שם חולק רבי יוסי ואומר - אם לאחר שראובן הקיף את שדה שמעון משלוש רוחות עמד שמעון והקיף את הרוח הרביעית, מגלגלים עליו להשתתף בתשלום של כל השלוש רוחות, לפי שבזה הוא גילה את דעתו שנוח לו בהקפת ראובן. ע"כ המשנה שם.

**טעמא:** משמע שרק אם שמעון גדר את הרביעית מגלגלים עליו את הכל, אבל ראובן גדר את הרביעית שמעון פטור, א"כ מוכח שזה נהנה וזה לא חסר פטור. *(לדעת רבי יוסי ראובן לא יכול לטעון 'את גרמת לי הקיפא יתירא').*

**דחייה: שאני התם:** הטעם ששמעון פטור לפי שהוא טוען לראובן 'אין לי אפשרות לשלם על גדר אבנים יקרה, אלא מספיק לי גדר פשוטה מקוצים השווה זוז כדי להבדיל בן השדה שלי לשלך'.

**ת"ש, הבית והעלייה של שנים שנפלו:** למדנו במשנה במס' בבא מציעא - הבית היה של ראובן, והעלייה (הקומה שמעליו) היתה של שמעון, ונפלו. אמר בעל העלייה לבעל הבית לבנות את הבית כדי שהוא יוכל לבנות את העלייה על גביו, והוא לא רוצה, הדין הוא שבעל העלייה בונה את הבית ויושב בו עד שבעל הבית ישלם לו את מה שהוציא עבור בניית הבית. ע"כ המשנה שם.

**יציאותיו הוא דמחייב וכו':** משמע שבעל הבית חייב לשלם לבעל העלייה רק את מה שהוציא על בניית הבית, אבל אינו מקזז לו את דמי השכירות של הזמן שישב בבית, א"כ מוכח שזה נהנה (= בעל העלייה שישב בבית ולא היה צריך לשכור בית) וזה לא חסר (= בעל הבית, שהרי בכל מקרה לא רצה לבנות את הבית) פטור.

**דחייה: שאני התם:** כאן זה שונה, לפי שהבית משועבד לשאת את העלייה על גביו, ולכן בעל העלייה גר בבית על פי דין ואין זה נחשב שהוא נהנה מממון חברו.

**תא שמע:** בהמשך המשנה שם חולק רבי יהודה ואומר - על בעל העלייה לשלם לבעל הבית על הזמן שהוא גר בבית. ע"כ המשנה שם. א"כ מוכח שזה נהנה (= בעל העלייה שישב בבית ולא היה צריך לשכור בית) וזה לא חסר (= בעל הבית, שהרי בכל מקרה לא רצה לבנות את הבית) חייב.

**דחייה:** שאני התם משום שחורויתא דאשייתא: מחמת שהוא דר בבית הכתלים משחירים, ולכן יש כאן 'זה נהנה וזה חסר' ומשום כך עליו לשלם לו.

**שלוחה בי רבי אמי:** שלחו לרבי אמי את השאלה הנ"ל - מה הדין ב'זה נהנה וזה לא חסר'? **אמר רבי אמי,** וכי מה עשה לו ומה חסרו זה שגר בבית שלא מיועד להשכרה, ומה הזיקו? ולכן פטור.

**נתיישב בדבר:** נעניין בשאלה זו.

**הדר שלוחה קמיה דרבי חייא בר אבא:** שוב שלחו את השאלה לפני רבי חייא בר אבא, **אמר רבי חייא בר אבא** - 'כל כך הרבה הם שולחים והולכים, אילו היתה לי תשובה וכי לא הייתי שולח להם'?

**אתמר וכו':** הגמ' מביאה מחלוקת בדיון הדר בחצר חברו שלא מדעתו.

**אמר רב פפא:** רבי אבהו לא שמע זאת בפירוש מרבי יוחנן, אלא הבין זאת מדבריו. **הגמ' מבארת כיצד:**

**דתנן:** וכפי שלמדנו במשנה במס' מעילה - גזבר של הקדש שנטל אבן או קורה של הקדש, לא מעל, לפי שממילא הם כבר נמצאים ברשותו ובזה שהוא נטל אותם הוא לא עשה שום שינוי. אבל אם הוא נתן אותם לחברו, הגזבר מעל כיוון שע"י שנתנם לחברו הם יצאו מרשות הקדש לחולין, אבל חברו לא מעל לפי שלאחר שהוציאם הגזבר לחולין הם כבר שלו. ואם בנה הגזבר את האבן בתוך ביתו לא מעל, אלא אם דר תחת האבן בשיעור של שווה פרוטה. ע"כ המשנה שם.

**ואמר שמואל:** מה שאמרנו שאם דר תחת האבן בשיעור של שווה פרוטה מעל, זה במקרה שהניח את האבן על פי ארובה, דהיינו שלא קבע אותה בכניין שזה נחשב שעשה שינוי באבן, אלא רק הניחה על הארובה ולכן מעל רק אם דר תחתיה.

**ויתיב רבי אבהו:** וישב רבי אבהו לפני רבי יוחנן ואמר בשם שמואל - מכך שאם דר תחתיה מעל למרות שעשה זאת ללא דעת ההקדש, מוכח שכמו כן הדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך לשלם לו. ורבי יוחנן שתק ולא ענה לרבי אבהו, וסבר רבי אבהו שמכך שהוא שתק משמע שהוא מסכים לדבריו. ומכאן הבין רבי אבהו שכך סובר רבי יוחנן.

**ממשיכה הגמ': ולא היא:** אבל אין זה נכון, אלא רבי יוחנן לא ענה לו לפי שלא השגיח בדבריו (= לא התייחס לפי שסבר שאין דבריו נכונים).

**כדרבה:** וכפי שאמר רבה - שימוש בהקדש שלא מדעת הקדש הרי זה דומה לשימוש בנכסי הדיוט מדעת, לפי שבהקדש לא שייך 'לא מדעת' שהרי יש דעת שכינה (= הקב"ה יודע), ולכן שימוש בהקדש שלא מדעת אינו דומה לדר בחצר חברו שלא מדעתו.